RECENZJA: Interpretacja dziedzictwa w turystyce kulturowej. Konteksty, podmioty, zarządzanie

Zygmunt Kruczek
Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

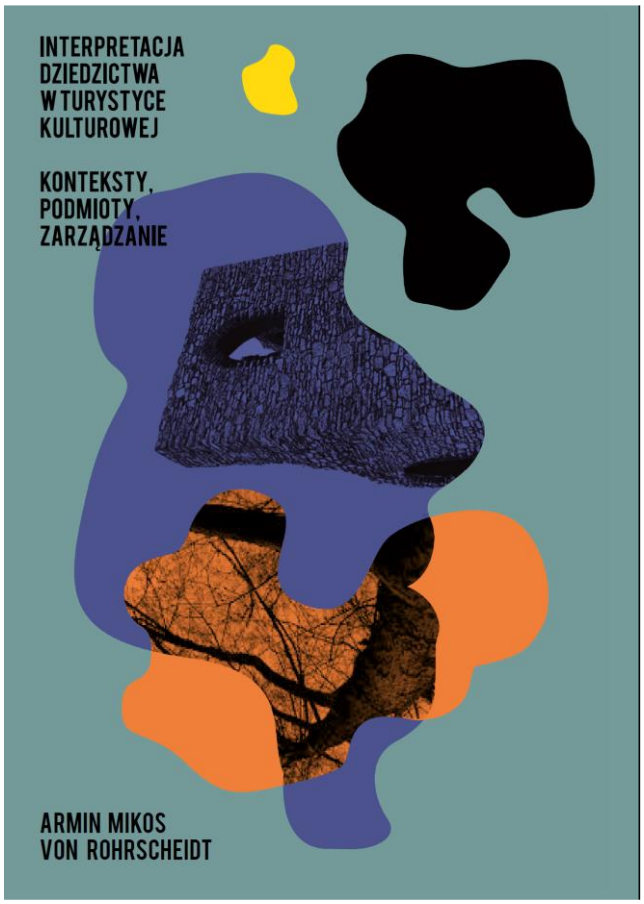

Autor: Armin Mikos Von Rohrscheidt

Wydawca: Bogucki Wydawnictwo Naukowe i Poznańskie Centrum Dziedzictwa,

Rok wydania: 2021

Liczba stron: 769

ISBN 978-83-7986-323-5 (BWN)
ISBN 978-83-62415-58-8 (PCD)

Nakładem poznańskiej oficyny wydawniczej Bogucki i Poznańskiego Centrum Dziedzictwa ukazała się monografia zatytułowana „Interpretacja dziedzictwa w turystyce kulturowej. Konteksty, podmioty, zarządzanie", autorstwa znanego i cenionego specjalisty w w tej dziedzinie, profesora Armina Mikosa von Rohrscheidta. Jest ona wyjątkowo obszernym opracowaniem jednego z ważniejszych problemów turystyki kulturowej jakim jest interpretacja dziedzictwa. Książka liczy 796 stron, w tym 35 tabel, 24 ryciny, zawiera obszerny zestaw bibliografii oraz źródeł internetowych. Składa się z dziewięciu rozdziałów, w których wydzielono 26 studiów przypadku.

Pierwsze trzy rozdziały niniejszej książki zostały poświęcone przedstawieniu i analizie trzech kontekstowych wymiarów sygnalizowanych w tytule: dziedzictwa, jego

interpretacji jako sposobu aktywnego zarządzania nim i turystyki dziedzictwa, jako jednej z form jego eksploatacji i popularyzacji.

Rozdział pierwszy ma charakter wprowadzający, definiujący dziedzictwo, prezentuje ewolucję tego pojęcia, główne podejścia do identyfikacji jego zasobów oraz kontrowersje związane z ich eksploatacją dla potrzeb turystyki. W rozdziale drugim omówiono znaczenie terminu interpretacja dziedzictwa i zaproponowano jego funkcjonalną definicję, sformułowaną w kontekście aktywności turystycznych. Znajdziemy tu również próbę systematycznej prezentacji filozoficznych i edukacyjnych założeń oraz teoretycznych ujęć współczesnej interpretacji dziedzictwa, jak również dominujących nurtów w jej metodyce i organizacji. Rozdział trzeci poświęcony jest turystyce dziedzictwa jako jednej z ważniejszej form turystyki kulturowej, mającej najściślejszy związek z interpretacją dziedzictwa z udziałem turystów. Na systematyczną prezentację turystyki dziedzictwa składa się jej krótki rys historyczny i opis jej funkcji, zdefiniowanie samego pojęcia i próba określenia głównych cech tego zjawiska oraz uwarunkowań jej organizacji. Opisano także środowisko turystów dziedzictwa, rozmaite motywy skłaniające do poszukiwania jego doświadczeń oraz preferowane przez nich poziomy i sposoby angażowania się. Zaprezentowano najpopularniejsze form organizacji turystyki dziedzictwa, jak i kontrowersje związane z niechcianym dziedzictwem czy nadmierną jego eksploatacją zwaną overtourismem, oraz komercjalizacją skutkującą powstawaniem tzw. pułapek turystycznych.

Rozdział czwarty koncentruje się na programach interpretacyjnych jako mediach interpretacji dziedzictwa, identyfikuje ich poziomy merytoryczne i wskazuje (w formie studiów przypadku) przedsięwzięcia turystyczne, w których są one najczęściej wykorzystywane. Autor opisał także najważniejsze warstwy programów interpretacji dziedzictwa, sformułował szczegółowe kryteria doboru najważniejszych mediów interpretacji wykorzystywanych w programach oraz wskazał ich mocne i słabe strony. Na podstawie prowadzonych badań zestawił założenia programów interpretacyjnych i organizujące ich strukturę, komponenty oraz treści niezbędne dla osiągania szczegółowych celów interpretacji dziedzictwa.

W rozdziale piątym znajdziemy systematycznie opisane wymiary i rodzaje dziedzictwa, najczęściej poddawane interpretacji w ramach współczesnych produktów turystyki kulturowej Zostały one opisane w odniesieniu do programów udostępniania i popularyzacji dziedzictwa, programów edukacyjnych oraz produktów turystyki wraz ze wskazaniem konkretnych przykładów. Wiele miejsca poświęcono organizacjom

interpretacyjnym. Autor przenosi na polski grunt międzynarodową definicję organizacji interpretacyjnej i prezentuje rozmaite typy podmiotów działających na rynku turystycznym. Zaprezentowano również kilka rozbudowanych studiów przypadków, ilustrujących wymiary i zasoby dziedzictwa objęte interpretacją, skalę podejmowanych działań i spektrum instrumentów wykorzystywanych w tym celu przez typowe organizacje interpretacyjne zarządzające własnymi ofertami dla turystów.

W rozdziale szóstym zawarto analizę kontekstów i uwarunkowań zarządzania interpretacją dziedzictwa w turystyce kulturowej, zaczynając od budowy produktów turystyki kulturowej, a kończąc na podaniu cech rzetelnej i odpowiedzialnej interpretacji dziedzictwa jako rdzenia doświadczeń uczestników współczesnej turystyki kulturowej oraz sposobów jej osadzenia w działalności organizacji interpretacyjnej i jej produkcie turystycznym. Znajdziemy tu również wskazówki dla osób odpowiedzialnych za sferę interpretacji w ramach lokalnej oferty turystyki kulturowej, które odnoszą się do rozwiązywania typowych problemów turystycznej interpretacji dziedzictwa.

W rozdziale siódmym zawarto prezentację kompleksowej, autorskiej koncepcji zarządzania interpretacją dziedzictwa przez organizacje, które jednocześnie realizują powiązaną z nią ofertę turystyczną. Istotą tej koncepcji jest osadzenie interpretacji dziedzictwa w zarządzaniu produktem turystycznym, jego kluczowego komponentu i głównego źródła doświadczeń. Uzasadniono i omówiono cele i założenia poszczególnych działań, ich funkcje w całości koncepcji, kryteria doboru metod i narzędzi dla realizacji poszczególnych zadań, a także skład zewnętrznych partnerów i zarządzanie relacjami z nimi.

W rozdziale ósmym zawarto szczegółowe rekomendacje dla wybranych obszarów zarządcy interpretacji. Dotyczą one wyboru i sposobów przygotowywania mediów i narzędzi interpretacji, sposobów realizacji szkoleń personelu, kształtowania relacji z lokalnymi partnerami programów interpretacji i opartych na niej produktów turystycznych oraz założeń i instrumentów ewaluacji działań interpretacyjnych i organizacji marketingu interpretacji dziedzictwa.

Ostatni rozdział – dziewiąty, analizuje organizacje interpretacyjne aktywne w organizacji produktów turystycznych, a jednocześnie bezpośrednio nie zarządzające ani obiektami i miejscami dziedzictwa, ani innymi jego fizycznymi zasobami w obszarach recepcji turystycznej. Między innymi znajdziemy tu analizę działań w sferze interpretacji organizatorów wycieczek profilowanych na dziedzictwo,

zarządców cyklicznych eventów dziedzictwa i ich produktów turystycznych, twórcach i zarządcach aplikacji turystycznych, samodzielnych interpretatorach dziedzictwa. Dodatkowo w tym samym kontekście omówiono aktywność organizatorów gier turystycznych, operatorów linii komunikacyjnych oraz zarządców kolekcjonerskich programów turystycznej popularyzacji dziedzictwa.

Oceniana praca, zgodnie z tym co we wstępie napisał jej autor, jest próbą systematycznego opisu interpretacji dziedzictwa realizowanej w turystyce kulturowej jako serii złożonych przedsięwzięć lokowanych na styku trzech obszarów ludzkiej działalności: aktywnego zarządzania dziedzictwem, samą jego interpretacją i turystyką właśnie. Autor podjął się przy tej okazji uporządkowania badawczej problematyki z nią związanej, z jej rozlicznymi wymiarami i perspektywami, ujęciami teoretycznymi i założeniami, ocenami interesów i relacji jej interesariuszy oraz jej krajową terminologią. W tekście oprócz omówionych rozdziałów wyodrębnione zostały 26 studia przypadków, które autor traktuje jako swoistą strategię badań.

Główny problem badawczy został przez autora sprowadzony do próby odpowiedzi na pytanie *„jaki jest kontekst i na czym polega specyfika interpretacji dziedzictwa we współczesnej turystyce kulturowej, jakie podejścia do jej organizacji są optymalne i które działania zarządcze są niezbędne dla realizacji jej zasadniczych i lokalnych celów, dla zapewnienia autentyczności doświadczeń i satysfakcji uczestników turystyki oraz korzyści oczekiwanych przez jej organizatorów i innych aktywnych interesariuszy?”*. Cel ten autor osiągnął posługując się wieloaspektową analizą uwarunkowań i sposobów funkcjonowania, a także obszarów i sposobów działań podmiotów zaangażowanych w przedsięwzięcia nazywanych organizacjami interpretacyjnymi oraz programów interpretacji najczęściej proponowanych turystom. Dopełniają je autorska koncepcja lokalnego produktu turystycznego opartego na interpretacji dziedzictwa oraz spójne zestawy rekomendacji mających wspomóc zarządzających interpretacją w przygotowaniu i realizacji i oferty dla turystów i w efektywnym zarządzaniu nią. Duży nacisk położono przy tym na prezentację wkładu poszczególnych interesariuszy turystycznej interpretacji dziedzictwa, relacji powstających między nimi w trakcie organizowania doświadczeń jego rozmaitych zasobów oraz rozmaitych form ich współpracy wokół nich, dla których można tu znaleźć dziesiątki przykładów oraz równie wiele praktycznych wskazówek.

Armin Mikosa von Rohrscheidt jest wybitnym znawcą problematyki turystyki kulturowej, w której porusza się z dużym znawstwem. Na wyróżnienie zasługuje

bogactwo metod stosowane w opracowaniu. Przyjęte założenia metodologiczne w pracy są poprawne i zasadne. Podkreślić należy wyjątkową erudycję autora, znajomość polskiej i światowej literatury fachowej. Ze względu na kompleksowy charakter przedmiotu badania i konieczności zastosowania do zbierania danych w ramach poszczególnych aspektów komplementarnych metod o rozmaitym charakterze zdecydował się on na opracowanie dla potrzeb swoich badań metody złożonej. Zabieg łączenia metod był już stosowany w kompleksowych zagranicznych badaniach dotyczących turystyki kulturowej, w recenzowanym opracowaniu zastosowano metodę wieloaspektowej analizy. Monografię Mikosa v. Rohrscheidt cechuje fachowy język, którym autor zręcznie się posługuje, podkreślić należy szczegółowość przeprowadzonych analiz oraz przydatność wyciągniętych z badań wniosków dla praktyki. Jest zatem prezentowana publikacja doskonałym przykładem tzw. kulturoznawstwa stosowanego.

Interpretator dziedzictwa to ważne ogniwo interpretacji, od jego wiedzy i umiejętności metodycznych zależy powodzenie podejmowanych interpretacji. Autor wspomina o możliwości opisania kwalifikacji „interpretatora" językiem ram kwalifikacyjnych i wprowadzenie ich jako kwalifikacji rynkowej do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (ZSK). W ten sposób osoby te miałyby formalne umocowanie wykonywania tego zawodu i możliwość uznania w krajach Unii Europejskiej. Temat ten wymaga jednak podjęcia działań ze strony podmiotów odpowiedzialnych za interpretację dziedzictwa, takich jak opisanie kwalifikacji interpretatora językiem ram kwalifikacyjnych i przygotowanie stosownego wniosku do Ministra odpowiedzialnego za turystykę.

Książka jest adresowana do różnych grup Czytelników. W pierwszej kolejności będą nimi na pewno krajowi badacze i specjaliści interpretacji dziedzictwa oraz dydaktycy przedmiotów akademickich obejmujących aktywne zarządzanie dziedzictwem (problematyka dziedzictwa, turystyki, w tym jej marketingu, zarządzania kulturą, zarządzania publicznego, inne) jak i studenci lub osoby piszące pod ich kierunkiem swoje prace dyplomowe. Kolejną grupą adresatów są zarządcy i merytoryczni pracownicy instytucji zarządzających zasobami dziedzictwa (muzea centra interpretacji), dla których może być ona podręcznikiem współpracy z sektorem turystycznym: interpretatorami, organizatorami wycieczek, lokalnymi usługodawcami, organizacjami marketingu. Może być przydatna dla niepublicznych

zarządców zasobów dziedzictwa oraz dla menedżerów obszarowych organizacji interpretacyjnych (szlaki dziedzictwa, lokalne trasy tematyczne dla turystów, turystyczne organizacje tematycznie profilowane na dziedzictwo, ekomuzea, stowarzyszenia ochrony i kultywowania dziedzictwa) oraz tych nie związanych z konkretnymi zasobami, jak właściciele i zarządcy oferty biur podróży wyspecjalizowanych w turystyce kulturowej i dziedzictwa, samodzielnie działający lokalni przewodnicy i ich zespoły, organizatorzy cyklicznych eventów dziedzictwa, twórcy aplikacji turystycznych i turystycznych programów kolekcjonerskich, operatorzy turystycznych linii komunikacyjnych.

Prezentowana monografia jest dziełem wybitnym, efektem mrówczej wręcz pracy ale i potwierdzeniem znakomitego warsztatu naukowego autora, a jej ukazanie się jest znaczącym wydarzeniem dla turystyki kulturowej.